

Chaucer, Milton, Donne, Shakespeare, uit de *Sinte Lutgart* en ook uit werk van enkele moderne Nederlandse dichters. Beoordeling van de bewijskracht van de citaten voor de argumentatie van de auteur wordt ernstig bemoeilijkt, doordat de versregels lang niet altijd een volledige zin bevatten en doordat ondersteunende annotatie ontbreekt. Bij de Engelse citaten zijn de vindplaatsen zelfs onvolledig, doordat wel de werken, maar niet de regelnummers in deze werken zijn genoteerd.

Wat is nu het belang van Zonnevelds studie? Hij brengt een taalkundig gebaseerde onderzoeksmethode van de jambische pentameter van Chaucer en volgelingen over naar de Lage Landen. Hierbij gaat hij echter zo ver, dat hij zich niet laat weerspreken, als de geponeerde regelmatigheden niet in het schriftbeeld zijn gevisualiseerd. Het metrisch onderzoek gaat met deze studie ongetwijfeld een nieuwe fase in, reden waarom ik het des te meer betreurt en als een verlies beschouw, dat de auteur de rol van de versvoet als constituerend deel van de versregel niet in zijn beschouwing betreft.

Arjan van Leuvensteijn

Relationele adjectieven in het Nederlands / Priscilla Heynderickx. - [Antwerpen] : Lessius Hogeschool, cop. 2001. - 267 p. : ill. ; 21 cm
ISBN 90-804438-7-5 Prijs: € 19,-

Dit boek is de herziene versie van een proefschrift met de gelijknamige titel, in 1994 verdedigd aan de Rijksuniversiteit Gent. In 1998 werd dat proefschrift bekroond met de Prijs der Zuidnederlandse maatschappij voor Taal- en letterkunde en Geschiedenis (sectie Taalkunde).

Relationele adjectieven zoals *koninklijk* in *een koninklijk besluit* zijn adjectieven die niet een eigenschap uitdrukken van het hoofd van de naamwoordsgroep, maar een betrekking tussen dat hoofd en een entiteit die door het adjectief wordt opgeroepen, in ons voorbeeld *konink*. Met mijn formulering 'die door het adjectief wordt opgeroepen' worden ook die adjectieven gekarakteriseerd die formeel niet denominaal zijn, zoals het adjectief *linguïstisch*, maar wel een entiteit oproepen, in dit voorbeeld 'taal'.

Deze studie geeft een mooie systematische analyse van dit type adjectieven. In de eerste plaats geeft het een systematische beschrijving van de formele eigenschappen van zulke adjectieven, zoals het feit dat ze niet genegeerd, gemodificeerd, of gegradeerd kunnen worden, en doorgaans niet in predicatieve positie staan. Deze beschrijving is gebaseerd op een groot corpus, hetgeen de empirische betrouwbaarheid van dit onderzoek verhoogt. Zo laten de data zien dat onder bepaalde voorwaarden deze adjectieven wel degelijk ook in predicatieve positie kunnen staan, zoals het relationale adjectief *viraal* in *De ziekte is viraal van aard*.

Wat betreft de veelheid aan betekenissen die aan een relationeel adjectief kunnen worden toegekend, laat Heynderickx zien dat dit een kwestie is van interpretatie: de enige betekenisbijdrage van het relationale adjectief is dat het een betrekking met het hoofd van de woordgroep indiceert, maar de nadere invulling van de aard van die betrekking wordt bepaald door de context, kennis van de wereld, en conventie.

In hoofdstuk 3 laat de auteur zien dat het Nederlands een veertiental suffixen kent om relationele adjectieven af te leiden van nomina, zoals *-aal*, *-en*, *-isch* en *-lijk*, als in *continent-aal*, *bout-en*, *magnet-isch*, en *paus-elijk*. De meeste van deze suffixen worden ook in kwalificerende adjectieven gebruikt, en dus in adjectieven die ook probleemloos predicatief gebruikt kunnen worden. Een uitzondering vormt bijvoorbeeld *-en*: een adjectief als *bouten* vindt men niet in predicatieve positie. Belangrijk is ook dat er een hoofdstuk is gewijd aan de stilistische aspecten van deze klasse van adjectieven. Het gebruik ervan is vooral sterk in meer formele registers, in schriftelijk formeel taalgebruik. De keuze voor een A N woordgroep boven een samenstelling van het type AN geeft het taalgebruik soms iets formeels, vooral omdat dan vaak uithemse adjectieven gebruikt worden; vergelijk bijvoorbeeld *fiscaal stelsel* met *belastingstelsel*. Interessant is verder dat er dus vaak een concurrentie is tussen een samenstelling en een woordgroep met een relationeel adjectief, waarbij conventie een rol speelt. Zo spreken we van een *kerkelijk hoogleraar*, en niet van een *kerkhoogleraar*, terwijl omgekeerd *ambtswoning* wordt gebruikt in plaats van *ambtelijke woning*. Deze concurrentie suggereert dat naamwoordsgroep-

pen met een relationeel adjectief net als samenstellingen de status van lexicale eenheden hebben.

Deze goed gedocumenteerde studie is dus een verrijking van de morfologie van het Nederlands, waar de Neerlandistiek blij mee kan zijn.

Geert Booij

Structurele en sociale aspecten van dialectverandering : de dynamiek van het Deerlijkse dialect / Reinhild Vandekerckhove. - Gent : Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 2000. - 352 p. : ill. ; 24 cm. - (Bouwstenen op het gebied van de Nederlandse naamkunde, dialectologie en filologie, ISSN 1374-2094 ; nr. 3)

ISBN 90-72474-26-0 Prijs: € 21,-

Deze studie over het dialect van Deerlijk in West-Vlaanderen hoopt, zoals Vandekerckhove in de inleiding stelt, 'een voorbeeld te zijn van een vruchtbare interactie tussen de verwante disciplines dialectologie en sociolinguïstiek' (p. 12). Aan het eind komt ze er bij de conclusie op terug: 'Het Deerlijkse onderzoek toont echter aan dat inzicht in de dialectgeografische verbreiding van dialectvarianten een absolute voorwaarde is voor de interpretatie van dialectverandering en de variatie die er het resultaat van is. Deze vaststellingen zijn niet onverenigbaar: voor de meeste dialectregio's van het Nederlandse taalgebied bv. zijn dialectgeografische studies voorhanden die als referentiepunt gehanteerd kunnen worden' (p. 309). Het moet inderdaad gezegd worden dat Vandekerckhove in de tekst die tussen de twee hierboven aangehaalde citaten ligt zeer goed gebruik maakt van de beschikbare literatuur. Er lijken haar niet of nauwelijks bronnen te zijn ontgaan, en alle bestudeerde werken weegt zij in een gedetailleerd kritisch-evaluerend overzicht. Toch is het ook weer niet zo uitzonderlijk dat bij de beschrijving van een dialectverandering gebruik wordt gemaakt van de bestaande dialectologische literatuur. De grootste betekenis van Vandekerckhoves studie lijkt mij veeleer te vinden in het gegeven dat hier een deel van het taalgebied beschreven wordt waar het dialect onverminderd sterk lijkt te staan. Zulke plaatsen zijn er in Nederland ook wel, en in dat opzicht ben ik minder generaliserend dan Vandekerckhove ('In Nederland heeft de standaardtaal al lang informele domeinen als gezin en vriendenkring veroverd', p. 273), maar het betreft nooit hele provincies, en daarin is West-Vlaanderen (waar Deerlijk toe behoort) zeker uniek.

Het resultaat mag er dan ook zijn. Van een brede beweging in één richting, namelijk de kant van de standaardtaal op – een beeld dat we uit zo ongeveer alle sociolinguïstische studies in ons taalgebied kennen – is in Deerlijk geen sprake. Het Deerlijks is een vitale taal, die gedurende de hele twintigste eeuw is blijven gisten en borrelen. De evolutie van het Deerlijks wordt gereconstrueerd door middel van een analyse van een corpus gesproken Deerlijks, afgezet tegen de dialectologische referentiepunten.

De opbouw van het corpus wordt besproken in deel I. Enigszins afwijkend van de volgorde die het onderzoek gehad moet hebben, komt eerst een uiteenzetting over de opnamen en zelfs de transcripties en dan een verantwoording over de samenstelling van het informantenbestand. Het heeft trouwens weinig gescheeld, of dat bestand was groter geworden dan de 61 sprekers die er nu in voorkomen. Van één van haar informanten kreeg Vandekerckhove tien opnamen van sprekers geboren tussen 1890 en 1900. De opnamen, gemaakt in de jaren zeventig en tachtig, zijn helemaal in het dialect, bij de informanten 'viel niet de minste terughoudendheid te bespeuren' (p. 17), en de geluidskwaliteit is uitstekend. Toch is de helft van het materiaal ongebruikt gelaten, omdat de sprekers – vijf in getal – niet voldeden aan het criterium dat niet alleen zij, maar óók nog eens hun beide ouders in de plaats van het onderzoek geboren moesten zijn. Hoewel het criterium wel vaker wordt gebruikt, heb ik er nog nooit een goede argumentatie voor gelezen. In het geval van het Deerlijks heeft de toepassing van het rigide autochtonie-criterium bovendien nog een opmerkelijke consequentie. Omdat er onder de vijf overblijvende sprekers maar één vrouw is, en het niet zinvol werd geacht die in haar eentje in een categorie te zetten (p. 22), zijn haar data bij die van de mannen getrokken. Het is de vraag of deze transformatie niet ingrijpender is dan het weren van de sprekers van wie de *ouders* niet in Deerlijk geboren zijn. In ieder geval had de waarde van het criterium kunnen worden getoetst door de taal